

19. Yüzyılın 60'lı Yıllarında Çek Ulusculuğunun Gelişimi: 1860'lı Yıllarda Prag Üniversitesi Öğrenci Hareketleri

The Development of Czech Nationalism in the 60th of the 19th Century: Prag University Student Movements in the Years of 1860

Şahin DOĞAN *

Öz: Bu çalışma Tıp Profesörü Enoch Heinrich Kisch'in hatıratında Prag Üniversitesi yıllarında tanık olduğu Çek ve Alman öğrencilerin içerisinde bulunduğu sırada ulusalcılık hareketlerini kaleme aldığı bölümün Türkçeye tercümesidir.

Anahtar sözcükler: Enoch Heinrich Kisch, Prag, Öğrenci hareketleri, 19. Yüzyılda Milliyetçilik

Abstract: This study is a translation of the section in which the Professor of Medicine Enoch Heinrich Kisch wrote the nationalist movements of Czech and German students he witnessed during the years of Prague University.

Keywords: Enoch Heinrich Kisch, Prague, Student Movements, Nationalism in 19th Century

Giriş

Çevirisini yaptığımız metnin yazarı Tıp Profesörü Enoch Heinrich Kisch, 1841 yılında Prag'da doğmuş ve 1862 yılında Tıp doktorasını tamamlayarak, daha sonraları bu sahada dönemin önemli ve tanınmış tıp profesörlerinden biri olmuştur (Bu hususta Bkz. “*Kiş (Genrih Kisch)*”, Ensiklopediçeskiy Slovar F. A. Brokgauza i İ. A. Efrona, T. XV, S. Peterburg 1895, 251). Enoch Heinrich Kisch'in Prag üniversitesi yıllarında yaşadıklarını kaleme aldığı ve Stuttgart'a ayrı basım olarak yayımlanan hatıratının bu bölümü P. Stepanova tarafından Almanca'dan Rusçaya tercüme edilerek *Голос Минувшаго* dergisinde “*v Prajskom Universitete v 60-e gg*” başlığıyla 1915 yılında yayımlanmıştır (Heinrich Kisch, “*V Prajskom Universitete v 60-e gg*”, (çev. P. Stepanova), *Golos Minuvşago*, No: 3, Moskva, Mart 1915, 202-209). Biz de, 19. yüzyılın başlarında Slav milliyetçiliğinin yeşerdiği ve bu bakımdan çok önemli bir bölge olan Bohemya'da ki Slavcılık ve Çek milliyetçiliği hareketi bakımından önem arz eden bu metni Türkçeye çevrilmesini literatüre bir katkı olarak önemli olduğunu düşündüğümüzden yayınlamayı uygun gördük ve yukarıda belirtilen Rusça metninden Türkçeye tercüme ettik.

Hatıratının bu bölümünde Prag'da tanık olduğu öğrenci hareketlerini kaleme alan Heinrich Kisch, bu kadar kısa bir metinle 19. yüzyılın milliyetçilik hareketleri bakımından Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içerisinde yaşananların ruhunu canlı bir şekilde aktarması bakımından dikkat çekmektedir. Zira modernite ile siyasal hayatın gelişim gösterdiği önemli mekânlardan kent, üniversite, tiyatro binaları, kafeler ayrıca önemli sembolleri içeren ve kentlere ruh

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Antalya. sahindogan@akdeniz.edu.tr.
<http://orcid.org/0000-0001-7443-4176>

veren heykeller gibi sanat objeleri, kentte yaşayan toplumun kılık kıyafeti, ayrıca temsil ettikleri düşüncelerle sembolleşen şair ve felsefeciler gibi önemli semboller üzerinden, diğer taraftan toplumun içinden örneklerle Çek ve Alman ulusçuluk hareketini tasvir ederek bizce dönemin ruhunu yansıtmaları bakımından dikkate değer bir eser ortaya koymuştur.

Heinrich Kisch : “1860’lı Yıllarda Prag Üniversitesi’nde”

Avusturya’da genel olarak özgürlüklerin gelişmesi ile aynı zamanda uzun bir zamandır baskı altında tutulan Bohemya’da ki Çeklerin ulusal bilinci şaşırtıcı bir hızla yükselmeye başladı. Son on yıl içerisindeki Çek ulusunun gelişim çabasının halkların tarihinde bir örneği bulunmadığı gibi aynı zamanda Çek ulusunun bu kadar kısa zaman içerisinde gösterdiği kültürel başarılarının da bir örneği bulunmamaktadır. Daha 19. yüzyılın 50’li yıllarında Prag hem dış görünüş hem de ruh olarak tamamen bir Alman şehriydi. Şimdi ise bu şehrin çehresi hızlı bir şekilde tamamen değişti. Bu güne kadar hala Çekçeyi sadece sıradan halktan kişiler konuşuyorlardı, eğitimli olan Çekler ise bu dili bildikleri halde aleni bir şekilde konuşmaktan kaçınırlardı. Sokaklardaki yazılar Almancaydı, şehir temsilcileri tartışmaları Almanca yaparlardı ve devlet dairelerinde Almanca konuşurlardı. Anayasal dönemin başında tek bir Çekçe cümleyi dahi söyleyemeyen Prag belediye başkanı da Almanca konuşurdu. Yükseköğrenim kurumları, Üniversite ve Politeknik, hep Almancaydı. Sadece pazar günleri öğlen sıradan halk kesimlerine özel olarak Çekçe oyun gösterime koyan tiyatro da Almancaydı. Balolar ve toplum içerisindeki konuşmalar da tamamen bir Alman ruhu taşımaktaydılar. Şimdi ise ulusal bağımsızlık için çabalar başlayınca, bu ulusal bağımsızlık çabası hem halkı ve öğrencileri hem de bütün toplumu sardı. Çek tacının geçmişteki parıltısı olan Hussitler dönemini hatırladılar ve çok şaşırtıcı bir hızla bağımsız bir ulusun ihtiyaçları ve haklarını oluşturan her şeyin bilincine vardılar: Büyük Çek tiyatrosunu inşa ettiler, Çek toplumu için balolar tertipladılar, Çek gazeteleri yayımladılar, Çek ortaöğrenim kurumlarını kurdular ve yükseköğrenim kurumlarına bir Çek karakteri vermeye çalıştılar. Bu ateşli çabalar 60’lı yılları sarmıştı...

Karolo-Ferdinandum’daki öğrenciliğim zamanlarında bu üniversite tamamen bir Alman üniversitesi idi. Alman ve Çek öğrenciler şu veya bu şekilde aynı sıralarda oturur ve derslerini Almanca olarak dinlerlerdi. Ancak 1859 yılında başlayan savaş ile uyanan Çek ulusal bilinci, Çek entelektüel çevrelerinde üniversitede derslerin Çekçe verilmesini amaçlayan bir çabayı da doğurdu.

XV. yüzyılda Prag Üniversitesi’nde yaşanan olaylara benzer şiddetli bir hareket başladı. 1859 yılının Kasım ayında son kez Alman ve Çek öğrenciler Prag’da Schiller’e saygı göstermek için barışçıl bir şekilde bir araya gelmeyi başardılar. Eski Karolo-Ferdinandum’da hala birlikte öğrenim gören Alman ve Çek öğrenciler büyük Alman şairin anısına fener alayı düzenlediler. Başında profesörlerin olduğu bu etkileyici alay Üniversite, Politeknik, Sanat Akademisi öğrencilerinden ve her iki ulusa mensup olan sanat ve bilim severler bu alayı oluşturmaktaydılar. Bayram Komitesinin programına uygun olarak bu alay bütün şehri baştanbaşa geçti. Bu Komitenin başkanı bizim mineraloji profesörü August Reyst idi. Onun yardımcısı Bohemyalı Alman şair Karl Egon Ebert, ayrıca komitenin üyeleri arasında gelecekte bakan olacak olan Profesör Herbert, ve aynı zamanda bizim yaşlı Çek fizyoloji profesörümüz Purkinye bulunmaktaydı.

Karolinum’un büyük salonundan biz öğrenciler eski üniversitenin sancağını aldık ve sancağı bizlerden daha güçlü olan Knez Otto Polak getirdi... Şehir askeri orkestrasının müziği eşliğinde bazı Slavların da katıldığı alayımız Vltava’nın kıyısı üzerinden hareket etti ve Schiller’e soyluluk unvanı veren İmparator Franz’ın heykel anıtı önünde durdu. Burası tarihi şato Hradčany’ye bakıyordu. Burada “yaşasın” sesleri yükseldi. İkinci kez, Prag’da çok eski Alman üniversitesini kurmuş olan IV. Karl’ın bronz heykeli önünde durulması istendi. Bu anıt Vltava

üzerindeki eski taş köprü'nün hemen önünde bulunmaktaydı. Bu anıt 1848 yılında açılmıştı. Ancak anıt açılırken o günlerdeki çalkantılı durum nedeniyle her hangi özel bir tören yapılmamıştı...

Daha sonra fener alayı katılımcıları uzun ışıldayan takımlar ve tablo gibi gruplarla nehir üzerinden hareket ettiler. Onların meşaleleri köprüdeki azizlerin heykellerini aydınlatıyor ve Bohemya nehrinin dalgalarında yansıyor. Tablo muhteşemdi. Waldstein Meydanı'nda, Malý Prag'a doğru Schiller'in oldukça büyük bir büstü konulmuştu. Onun önünde sevgili Hukuk fakültesi Profesörü Alman Brints Almanca bir tören konuşması yaptı. Daha sonra Çek tarihçi-yazar Profesör Tomek Çekçe bir konuşma yaptı. Meşaleleri söndürdüler, kapanış şarkılarının sesleri duyuldu ve herkes geri dönüş yolunda hareket etti. Karolinum'un avlusunda herkes meşaleyi bir köşeye bıraktılar ve eski öğrenci *Gaudeamus'u* söyledi. Daha sonra Gerstengasse'ye gitmek için acele ettiler. Burada Apollon salonunda meşalenin kurumu bulaşmış yüzleriyle hem Almanların hem de Çeklerin katıldığı bir tören yapılmaktaydı. Her iki ulusa mensup öğrencilerin de bu resmi toplantıda haleti ruhiyesi gergindi. İş sokakta tartışmalara ve hatta kavgaya kadar vardı.

Schiller'i anma kutlamalarından sonra birkaç yıl daha *alma mater* ortak olarak kalsa da Üniversitede ihtilaflar patladı. Yeni bir dönem başladı: Hem başkentte hem de Bohemya'nın her yerinde Almanların ve Çeklerin kesin olarak sınırlandırılması gerekliliği ortaya çıktı. Tarafsızlığın olduğu günler geride kalmıştı ve uluslar, Bohemya'da var olmak için yapılacak çarpışma için keskin bir şekilde bölünmüştü.

Schilleri anma kutlamaları karşıtı olan Çekler, gazetelerde Çek başkentinde Alman Schiller'e artık böyle saygı göstermenin ahlaksızlık olduğunu ilan ederek önce halkı tahrik ediyorlardı. Bu nedenle sokaklarda sıkışmış kalabalık tören alayını vahşi bağırışlarla karşıladı ve bazı yerlerde kavga etme niyetleri de ortaya çıktı. Sadece sıcak meşaleler bu şiddetli saldırıları püskürtmeye yardımcı oldu. Kalabalıklar Çek şarkıları söylüyorlardı. Üniversitenin rektörü Profesör Reys'in çalışma odasının camını kırdılar ve buraya not iliştirilmiş bir taş attılar. Bu notta onun mineralog olarak Prag'da Alman şairlerine saygı için tören düzenlemesinden ziyade böyle taşlarla uğraşmasının daha yakışacağı yazılıydı. Çek halkı ileride Almanlarla birleşme fikrini duymak dahi istemiyordu. Bu halk kendi evinde yabancılar olmadan var olmayı hayal ediyordu.

Çekler yeni bir edebiyat üzerinde veya onların söylediği gibi yeniden doğan bir edebiyat üzerinde aktif bir şekilde çalışıyorlardı. Gayretli bir çalışma neticesinde de özel bir Çek edebiyatı ortaya çıkartıldı. Ancak burada ilk zamanlarda Almancadan veya tercihen Fransızca tercümelemlerle yetinilmek durumunda kalındı. Sonsuz emek, büyük bir sabır ile önce özel terimler bulundu; o zamana kadar Çekçede bulunmayan yeni kelimeler oluşturuldu. Şaşırtıcı bir hızla ama tamamen sistemli bir şekilde ulusal bir devletin emarelerini oluşturan her şey yaratıldı. Prag bundan 20 yıl önce, tam bir Alman kenti iken yaşlı lider Palatskiy, Çek dilbilimcisi Yungman ve daha iki arkadaşı ile birlikte gerçekleştirdiği bir konferansta ana dilin gelecekteki gelişimi üzerine şunları söylüyordu: "Eğer şimdi tavan çöker ve bizi ezerse o vakit bizimle birlikte Çek dili de ölür". Şimdi ise bu dil ustalıkla mükemmel bir hale getirilmiş ve Prag'da çıkan Çek gazetelerinden 22'si halka Slav dili ile seslenmiştir.

60'lı yılların başlarında hızlı bir şekilde birbiri ardına Çek halk birlikleri ve Çek cemiyetleri kuruldu: Turist birliği, Doktorlar meslek birliği, Akademik Okuma Klubü gibi. Çek konserleri ve baloları tertip edilmeye başlandı. Çek Bilimler Akademisi ve Çek milli tiyatrosunun kurulması için özenli bir şekilde yardım toplanıyordu. Bütün zamanların ünlü Çekleri için bir panteon oluşturulması projesi ortaya çıkmıştı. Ayrıca, bütün fakültelerde Çekçe öğrenime geçilmesini tehditlerle isteyerek mevcut üniversitenin Alman karakterini de yıkmak istiyorlardı.

Çek *Marselyeza'sı* oluncaya kadar her halk toplantısında, salonlarda ve konserlerde milli marş söylüyorlar ve çalıyorlardı. Bu marş ile birlikte besteci Skraup'un "Kde domov muj? (Benim Evim (vatanım) nerede?) şarkısı vardı ve bu şarkı "Çek toprakları benim vatanımdır" sözleriyle bitiyordu. Sonunda yabancılara savaş tehditleri ile tamamlanıyordu. Bu marş her yerdeydi: Halk iktidara karşı gösteri yaptığında; öğrencilere saldırıldığı ve onların rengârenk şapkaları çıkarıldığı; halk, en aristokrat sokak olan Graben'e "Alman Gazinosu'na" yöneldiğinde ve burada camları kırdığında ve yüksek sesle bağrışmalarla Yahudiler dövülerek Çeklere sevgi duymaları istenirken; her zaman ve her yerde bu marş yeri göğü çınlatıyordu.

Kendini daha önceden esas Alman olarak gören birçok kişi bu milliyetçilik hareketinin fırtınalı akışına düştüler ve Çek kampı tarafına yöneldiler.

Uzun boylu muntazam vücutlu sık kesilmiş sakallı kitap, müzik ve sporu çok seven Köken olarak Alman ilk Çek Jimnastik topluluğu olan *Sokol'u* kuran Henry Fugner, şimdi milli jimnastik birliğini kurdu ve jimnastikçiler için eksantrik bir kıyafet icat etti: Kırmızı gömlek-mont... siyah sert tüylü ve kırmızı beyaz kokartlı kasket... Çekler için zorunlu olarak görülen yeni milli kostüm aynı zamanda bir Alman terzi tarafından tasarlandı... Genç Çek nesil bu milli kıyafet (çamara) ile o kadar gurur duyuyordu ki idarenin düzenlediği balo ve kutlamalarda frak yerine bu kıyafeti giyiniyorlardı. Bütün ülkede büyük bir hızla yaygınlaşan *jimnastik birliklerinin* kurulması bir bakıma kendine has milli bir muhafız birliğinin kurulmasını sağlamış oldu.

Hem kültür hem de iktisadi alanda Çekler son 50 yılda eşsiz verimli işler gerçekleştirdiler. Bundan evvel Çek halkı fakirdi ve maddi ihtiyaçları da çok büyük değildi. Vatandaşlar arasında hali vakti yerinde olan sadece birkaç bira yapımcısı, fırıncı ve kasap bulunmaktaydı. Evet bazı memur ailelerin durumu daha iyiydi: Çekler eski Avusturya'da miras yolu ile memur olurlardı. Bu dönemde iyi bilinen memnuniyet ve konforlu bir yaşam hüküm sürmekteydi ancak kitleler ise emekçilerden oluşan, şair Hebbel'in deyimiyile "*hizmetkârlar halkı*" idi. Burada Amerikan yaşam koşullarını hatırlatan yorulmaz bir gerginlik ve cesur bir mücadele sayesinde Çek ulusal zenginliği hızlıca inanılmaz büyük miktarlara ulaştı. Fabrikalar, büyük endüstriyel tesisler, bankalar, kredi müesseseleri ve milyonlarca birikim Çeklerin elinde toplandı. Bu zenginlik sadece farklı tüzel kişilerde değil Çek ulusunun bütün katmanlarının elindeydi.

Büyük fedakârlık nüfusun en alt tabakalarına kadar sirayet etmişti. Ben kendim hiçbir zaman unutmayacağım ve bu durumu anlatan karakteristik bir olayla karşılaştım: Ülkenin bütün Çek halkının büyük yardımları ile inşa edilen milli tiyatro inşasının bitmesine az kala yandı. Samimi derin bir acı ve umutsuzluk bütün Çekleri sardı. Ama Çekler bununla birlikte fanatik bir azimle yeniden bu binadan daha muhteşem bir binayı yapmayı arzuladılar. Bütün Çek gazetelerinde yeni inşaat için yardım çağrıları yapıldı. Bir gün bizim Çek kadın aşçımız eşimden birkaç yıllık emek neticesinde 100 Gulden toplanmış olan banka hesabına ait banka defterini istedi. Benim eşim ona "*-Katya! Siz ağırbaşlı ciddi bir insansınız, bütün birikimlerinizi neden bir defada alıyorsunuz?*" dedi. Katya ise şöyle cevap verdi: "*Hanımım bizim tiyatromuz yandı. (hayatında bir kez dahi tiyatroya gitmemişti) Ben var olan her şeyimi yeni tiyatro için vermek zorundayım!*". Eşimin bütün ikana çabalarına rağmen öyle de yaptı. Bundan sonra şunu kabul etmek durumunda kaldım; bu şekilde kendi benliğini bulmuş ve özveriye hazır bir şekilde birleşmiş olan bir halk amacına ulaşmalıdır. Çünkü bu halkın birlikte yaşadığı Almanların gelişimi için gerekli ulusal nitelikleri yeterli değildir...

Çek liderlerin propagandası ile güçlenen ulusal hareket şaşırtıcı bir şekilde Prag halkının bütün çevrelerini sardı. 50'li yılların sonuna kadar toplum ne Alman, ne Çekti. Prag'da yaşayanlarının büyük bir kısmı kendini yansız hissetmekteydi. Bunlar o zamanlar "*byomaklar*" diye adlandırılıyorlardı. Bu adlandırma büyük Çek vatanseveri olan hukuk doktoru Palatskiy'in oğlu icat etmişti... Şimdi ise bu köksüz "*byomaklar*" birçok durumda gerçek Çeklere dönüştüler.

Bütün bunlar Almanların da ulusal benliklerinin farkına varmasını sağladı. Schiller'i anma töreninden hemen sonra Alman öğrenciler, Alman devlet üniversitelerinde bulunan organizasyon örneğindeki gibi birleşmeye çaba gösterdiler. Gizlice birahanelerde toplanarak bira içip öğrenci şarkıları söylemek gibi ürkek bazı girişimler başladı. Daha sonra biraz daha ileri gittiler. Bizim meslektaşlarımızdan bazıları kendilerine kadifeden şapka yaptılar ve setrelerin üzerine siyah, kırmızı, altın rengi kurdele takmaya başladılar. Ancak bu artık çok abartıydı. Prag idarecileri başarısız İtalya seferinden sonra da Avusturya'da mutlakîyetin yıkılabileceğini kavrayamamışlardı. Bir gün polis, öğrenci sembollerinin takılmasını ve aynı zamanda birahanelerde toplanılmasını yasakladı. Kim bu kurallara uymadıysa ve kadife şapka ve renkli kurdele takmaya devam ettiyse onu polis merkezine götürdüler, şapka ve kurdeleyi çıkardılar ve eğer bu kişinin saçları fazlaca uzun ise saçlarını da kestiler. Rektör bir ilan ile Üniversitede öğrencilerin hiçbir sembol takmamaları için uyararak zorunda kaldı. Bu ilanda Rektörün öğrendiğine göre bazı hukukçular dahi kasketlerde “*Roma fasces* tasvir eden sembolleri” taktıkları ve bunun kati olarak yasak olduğu ifade edilmekteydi. Öğrenciler bu tür talimatları dikkate almak durumunda kalıyorlardı. Ancak birkaç ay sonra yeni bir yönetmelik uygulamaya girdi ve Prag Üniversitesinde Alman örneği benzeri değişik renkli sembollerle cemiyetler ortaya çıkmaya başladı. Küçük bir oluşum olarak başlayan bu oluşum zamanla gelişerek 1861 yılında sekiz büyük öğrenci birliğine dönüştü.

Birkaç öğrencinin ilk olarak halk hastanesine yakın bir yerde bulunan ve küçük bir restoran olan “*Xonfenštoka*”da ve daha sonra Posta Sokağı'nda bulunan küçük Çek restoranı “*u Flecku*”da içmek ve şarkı söylemek için toplanmalarıyla başladı. Daha sonra bu öğrenciler farklılaşmak için siyah ipek ve kadife şapka takmaya başladılar. Bunun ardından Alman örneğine benzer bir birlik oluştu. Uzun görüşmelerden sonra bütün öğrenci organizasyonları tek bir birlik içerisinde birleşme başarısını gösterdiler. Elbette polis öğrenciler arasındaki bu hareketten haberdar oldu ve bu harekete engeller çıkarmaya başladılar. Ve sadece Bakan Shimerling idarenin başına geçince Alman öğrenci birliklerinin takip edilmemesi ve aksine varlıklarını sürdürmek için katkıda bulunmaları yönünde bir talimat verdi.

O zaman Prag Emniyeti'nin başında sert kuralların gerçek bir bürokrati olan Peyman bulunmaktaydı. Eski idare prensiplerinin rehberliğinde ne Almanları ne Çekleri nede diğer etnik grupları kabul etmiyordu. O herkesi uysal, rengi olmayan ve kamplaşmamış “*byomaklar*” olarak görmekteydi. Peyman'ı 1861 yılının Ekim ayında Krakov polis müdürlüğüne atadılar. O günden sonra da polis yeni bir ruh haline geçti.

Sadece 1876 yılında Eğitim Bakanı Stremayr özel bir emirname ile öğrenci birliklerini tanıdı ve bu öğrenci birliklerini cemiyetler hakkındaki umumi kanununa dâhil etti.

Öğrenci birlikleri gibi aynı yönde hareket eden ve tek liberal yönelimi olan birlik “*Alman Öğrencileri Okuma Kulübü (Çitalnya)*” 1848 yılında kurulmuş ve reaksiyon döneminde yok edilmemişti. Şimdi Anayasal dönemde “*Alman Öğrencileri Okuma Kulübü*” Alman öğrencilerin toplandıkları bir yer oldu...

Çek öğrenciler, hem Alman Öğrencileri Okuma Kulübü, hem renkli kurdele, hem Alman birliklerinin şapkasını, Slav milli duyguları ile kaba bir şekilde alay eden unsurlar olarak görüyor ve bunlardan nefret ediyorlardı. Ayrıca halka Prag'ın “yabancılardan” temizlenmesi fikrini yaymışlardı. Olaylar her iki ulusun öğrencileri arasında sürekli süren çarpışmalara kadar büyüdü. Öyle ki Prag'daki Alman Akademik Korusu'nun kuruluşu için düzenlen tören ancak koruma altında ve hatta bazen de silahlı koruma altında yapılmak durumunda kalındı. 1881 yılında şehir dışında Kuhelbad'a Alman öğrencileri misafirleri ile gezinti yaptıkları sırada Çeklerin saldırısına uğramışlardı. Bu olay tarihte unutulmamıştır. Bu olayda birçok kişi yaralandı. Birçok yerel ve yabancı gazetelerde Almanların uğradığı bu saldırı öfke ile karşılandı. Bu olay sırasında Şatoda bulunan yeni evli veliaht çift Rudolf ve Stefaniya, şimdi ise Prag'dan

ayrılıp Viyana'ya gittiler...

1882-83 yıllarında bazı zorluklardan sonra Alman profesörleri eski Prag Üniversitesi'ni tamamen birbirinden ayrı iki üniversiteye ayırmayı başardılar: Bunlardan birinde dersler Almanca diğerinde ise Çekçe işleniyor. Bu bir başkentte iki üniversitenin olduğu ilk örnektir. İki ulusa da ait olan İmparator IV. Karl'ın bronz heykeli dışında iki üniversitenin hemen hemen ortak hiçbir yönleri yoktur. Ama Çek halk kitleleri takip eden yıllarda da Alman Üniversitesinin varlığını sürdürmesinden duydukları memnuniyetsizliği ifade ettiler ve sıkça bu etnik nefret, Alman profesörlere, Alman öğrencilere ve hatta Alman bilim enstitülerine karşı aşırı hareketler bulunulmasında etkili oldu.

KAYNAKÇA

Kisch, H., "V Prajskom Universitete v 60-e gg.". Çev. P. Stepanova, *Golos Minuvşago*. No: 3, Moskva, Mart (1915) 202-209.

"*Kiş (Genrih Kisch)*". *Ensiklopedičeskiy Slovar F. A. Brokgauza i İ. A. Efrona*, T. XV, S. Peterburg, 1895.